

ДИСПУТ — „ЗЕЛЕНА КОБИЛА“

Ярмарком при найближчій і найактивнішій участі Цигана, його ад'ютанта Золотого Півника в синій свитці ваопашки та сірого чортика Зануди нарешті улаштував цим диями в будинкові літератури ім. Блакитного диспут на тему „Зелена Кобила“. В диспуті взяли участь мало не всі (принаймні харківські) наші письменники. Канцелярія Ярмаркому, на жаль, не мала часу як слід попрацювати над стенограмою диспуту, і тому примушена подати тільки уривки цієї стенограми.

Переходимо безпосередньо до промови тов. І. Ю. Кулика, припустивши, очевидно, що промову попереднього оратора ми вже чули.

Я товариші, звичайно, не погоджуюсь в попереднім промовцем. (Репліка з місця: Чому „звичайно“?“. Голова: „Товариші, не заважайте, кожний мав свої звичаї“). Голова мав рвцю, кожний має свої звичаї, і хоч моїм звичаєм зовсім не в заперечувати всіх і вся, проте вже розбіжність поглядів на літературу, розбіжність світогляду й світосприймання могого й попереднього промовця примушує мене заперечувати його твердження. Але, бажаючи більшу частину свого виступу присвятити не полеміці, лише позитивній частині питання (мені, на жаль, не пощастило використати свій час на літературному диспуті), я перейду одразу до основного: що таке Зелена Кобила? Вам вже, безперечно, відомо, яка в нас панує розбіжність думок що до цього. Одні вважають, що Зелена Кобила — це просто ряба кобила наших дідів-запорожців, що сон її, хоч і звідмінний історичних обставин, став уже класичним. Інші вважають її зв перекрашеного на зелене Буцефала й сподіваються на цій свійській худобі завоювати весь світ. Їй прихильники конценції троянського коня — класичної конценції. Я певний, що дехто навіть волів би, щоб кобила була білого кольору і щоб на її збитий похребтний пишно висівся батько-отаман, модернізований і без вусів. Проте вони готові на уступку, доки мова мовиться лише за колір кобили: завоювавши світ чи хоч Трою на зеленій, вони сподіваються хутко перефрбувати і Трою, і весь світ на два кольори, такі люб'язні їхній небесно сонячній душі. Ви, може, сподівались, що я особисто вважаю Зелену Кобилу просто за канадського бізона в підпиляних різках? Справді, схожість є. Справа не в різках, їх можна сховати під модним капелюшем „ковбойського“ стилю (вони в нас, до речі, справді в моді — чи не з тих саме причин?); кінець-кінцем, мало не всі класичні чортяки, що спокушали класичних таки героїв, до якогось часу приховували свої різки. Так само й горб бізонів не мав би бути на перешкоді, бо ж і наша Зелена Кобила,

ПРОМОВА І. Ю. КУЛИКА

безперечно, горбата. Ще 6 пак! Згорбнися од такого життя! Та я все - таки не здвюсь на таку спокусу. На мою думку, Зелена Кобила — це просто... Россінанг. Воскреслий Россінанг, так - та! А на його сгорбленій спині — навіть не воскреслий, а безсмертний Лицар Сумного Образу. Бідолаха, він українізувався й узброївся пером („монблан“) замість меча, він українізував навіть ім'я Дульціней, а потім розкався й знов європеїзував його, хоч і не в еспавський лад, шукаючи синтези. Нещасний Лицар! він не знайшов цієї синтези, а його Дульціней — таки торговка. Лицар у безвихідному стані, і комусь треба щось конче зробити з Зеленою Кобилою, щоб вивести його з безпорадного закапелку. Ви розумієте, хтось має щось зробити з Зеленою Кобилою. Инакше Лицар згинє. Загинє, щойно зрозуміє, усвідомить собі свій стан. А погнєбели його ми не хочемо. Він це може придатись. кінець - кінцем. це ж непогана людина, і не його провина, що обставини зробили його таким непотрібним. Обставини можуть змінитись, ми їх повинні змінити, розумієте? Я закінчую цим закликом — зробіть щось з Зеленою Кобилою, кінець - кінцем, на тяглову силу чи що вона ще може придатись. Я відмовляюсь од решти часу, що належить мені за регламентом, — це для загального добра. Так само в інтересах зборів я відмовляюсь полемізувати з промовцем, що згадував моє ім'я. Він, бідолаха, сам себе покрив. Земля йому пером.

(Промовець хвилюється. Оплески. Голова закликає до порядку (незрозуміло — кого: промовця чи збори).)

Голова. Слово має товариш Аркадій Любченко.

Шановні товаришки й шановні ПРОМОВА АРК. ЛЮБЧЕНКА товариші! Всі ті чутки про Зелену Кобилу, що останніми часами так рясно поживались у нашому буденному житті, той великий інтерес до неї, що так помітно день - у - день зростає, ті цікаві, допитливі, навіть захоплені виступи промовців, що їх ми чуємо сьогодні на нашому засіданні, — все це дуже тішить мене. але в той же час в деяких моментах дивує і, муту одверто сказати, в деяких моментах непокоїть (Репліка: „У виступі т. Кулика“?).

Тішить мене, що трапилась така знаменна подія. Радий я, що ви всі, тут присутні, так жваво реагуєте на це явище. Але дивуюся я, звичайно, не з вашого виключного зацікавлення й реагування. Смішно було б припускати вашу пасивність, коли подія ця, як вам уже, мабуть, відомо, набирає широкого масового руху — просто стихійного руху. Справа не в цьому. Я вже бачу ваші нетерплячі, запитливі погляди, і тому поспішаю пояснити.

Справа от у чому. Можна було б іще не дивуватися (чи, принаймні, не дуже дивуватися) з тих сьогоднішніх виступів, що

в них зверталася увагу на саме розуміння слова „Кобила“. Можна було б, кажу, не дивуватися, бо тут фігурує або занадто підкреслене смакування цього слова, або ж зайве інтелектуально-витончене побоювання, що, мовляв, таке співзвуччя, як „кобила“, надто погано впливає на цнотливість дівочих барабанних плівок. І в тому, і в другому разі автори допускаються нездорвих чи то лівих, чи то правих укилів. Мусять бо вони не забувати, що: по-перше, французи мають цілковиту радію, коли кажуть, що найкраща дівчина все одно не може дати більше за те, що вона має¹, по-друге, кобила, як і всяка прекрасна Мадона, поклікана самою природою творити одну з найвизначніших і вічних функцій природи. Кобила, хоче вона того чи не хоче, а мусить бути кобилою, і все одио вона завжди буде відрізнятися від коня тим, що родитиме коня, чого кінь, безперечно, позбавлений, деб-то родити кобилу. Правильно кажу, товариші, чи ні? Я думаю, що правильно. (А. Дикий: „Неправильно!“).

Далі. Можна було б не дивуватися (або не дуже дивуватися) з тих промовців, що ніяк не збагнуть, чому сама кобила в е л е н а, і вдаються тут до цілих філософських трактатів. Трактатів, до речі, дуже заплутаних і головне — позбавлених навіть натяку на такі важливі фактори, як роботу „Друзів утробних дітей“, роботу „Спілки захисту тварин і рослин“, як філософія аліментного права на останніх засіданнях Ліги Націй. Фактори ці, на мою думку, багато тут вважать і одразу розв'язують справу. Це так зрозуміло, що, зберігаючи дорогий час, я не зупинятимусь на детальніших поясненнях. А товаришам, що терзають свій мозок над розгадкою проблеми зеленого кольору Зеленої Кобили, я все-таки мушу сказати одне: в житті дуже помиляється той, хто починає з другорядного, втрачає багато той, хто ухиляється в зайвий педантизм, бо ж педантизм — це найгірший бюрократизм, а з бюрократизмом пролетаріят леде і буде вести рішучу боротьбу. Правильно я говорю чи ні? Безперечно, правильно. І пам'ятайте, товариші, що треба нарешті примусити людськість бігти тим шляхом, яким вона поває. І пам'ятайте, що бігти примусить тільки одна Зелена Кобила. (Репліка з місця: „Ідеалізм!“). От в чому полягає вся істотність цієї величезної події, от в чому незаперечна сила й незаперечна істина!

Та тільки, на наше превелике здивовання, стикаємось ми в обставинах цієї події з одним неприємним явищем. Явищем, що якраз найбільше дивує мене. Явищем, коли не обурливим, то просто смішним. Що саме? Я не зловживатиму вашим терпінням, я одразу скажу: є такі серед нас, що не вірять. Так, так! Не вірять у появу Зеленої Кобили! Я унікаю гостріших слів, хоч це мене й дуже хвилює (вибачте, я вип'ю води),

---

¹ La plus belle fille ne eut ponner que ce qu'elle a.

я можу кваліфікувати^{те} це тільки, даруйте на слові, жалким обскурантизмом, несвідомістю, відсталістю, просвітняством найгіршого гатунку, найгіршого штибу нападництва. (Г о л о с : „Ого!“).

Коли вас, шановні невіри, не переконає той бурхливий рух широких мас, що ви його день - у - день більше й більше спостерігаєте в нашій країні, то дозвольте вам коротко сказати за інші країни. Дозвольте відкрити вам таку стару, як світ, істину, що Зелена Кобила лишила сліди і в Європі. Так, так! У Європі, гнилій Європі, яка раз - у - раз розкладається, яка мріє ще ввійти Зеленої Кобили і яка страшенно боїться Зеленої Кобили, — у Європі цій лишилися сліди, що про них я вже згадував. Конкретніше: нещодавно на одній з вулиць Берліну, помітивши щось подібне до сліду, я підійшов до шуцмана й спитав: „Чи правда, що ніби в Тіргартені паслася Зелена Кобила, що вона лишила там якісь сліди, і скажіть, будь ласка, коли й де саме можна їх побачити?“ Шуцмай підовріло, але й сподохано глянув на мене, потім ввічливо козирнув і тихо сказав: „Не маю права на це відповісти“. Що ви тепер скажете, шановні невіри? Що, на вашу думку, значить ця многозначна відповідь?.. Ага, ви мовчите? Я вас розумію (С. Б о ж к о до сусіда: „Що він меле?“).

А чи відомо вам, що в старій Празі, на глухий Златній вулиці, де колись давно - давно сиділо сорок алхемиків, вишукуючи способа добування штучного золота, чи відомо вам, що в їхніх лабораторіях досі збереглися документи, які незаперечно стверджують, що Зелена Кобила існувала ще в сивій давнині і, між иншим, якийсь час перебувала на Закарпатських пасовиськах. Чи відомо вам це? Ви знову мовчите? То - то ж!

А чи знаєте ви, що недавно у старому Львові, у паркові, що оточує славетну гору Копець, публіка зняла раптовий неймовірний галас, кричучи: „Ловіть кобилу! Ловіть Зеленої Кобили!“ І дивилася ця публіка, що я робитиму. Я ж був цілком байдужий, бо добре знав, що Зеленої Кобили в жодному разі тут не місце, що Зелена Кобила є лише у нас і що так брати на поінт можуть тільки у Львові, сподіваючись, ану ж хтось випадково викриє стежечку, якою можна хоч трохи приблизитись до Зеленої Кобили. Дарма!

Так от. Про що говорять нам ці кілька фактів? Хіба не стверджують вони наявність у світі Зеленої Кобили? Хіба вони вас не переконують? Хіба можна не повірити історичним документам, за винятком, звичайно, тієї кобили, за яку згадують запорожці у своєму листі до султана? Невже ви не бачите, яке величезне зацікавлення до Зеленої Кобили існує у всьому світі? Невже ви не відчуваєте, яка в Європі болюча тоска за нею, тоска за тим, що не прийде туди ніколи, ніколи... Так, товариші. Можна вже співчувати потойбічним підтоптаням країн, можна тільки тихо сказати: о, якби молодість знала, о, якби старість могла!

Очевидно, всі погодяться зі мною, що приблизно те саме можна сказати й на адресу наших шановних ієвір. Що? (Оплески). Ну, от. Я так і знав. Ваші рясні оплески свідчать за вашу солідарність зі мною (Голос: „Я не солідаризуюсь!“).

Тепер я хотів іще мовити кілька коротеньких слів про те, що непокоїть мене. (Той же голос: „Таких коротеньких, як до цього часу?“). Мій непокій цілком природно виникає також з непокою. З вашого непокою, товариство. З тих ваших бесперервних, заклопотаних розмов про широкий масовий рух у зв'язку з появою Зеленої Кобили та про можливі труднощі в процесі життєвої координації, кооптації й стабілізації цього визначного фактору.

Я охоче розумію вас. Ні для кого ж не секрет, що, прикладом, редакції всіх наших газет незабаром примушені будуть закладати в себе спеціальні відділи, щоб переводити листування з приводу Зеленої Кобили, — така сила - силенна цього матеріалу починає надходити до редакцій. І ні для кого не секрет, що це будуть видатки, зовсім не передбачені бюджетовою комісією Наркомфілу. Знаєте ви також, що листонаші вже не можуть вправлятися в цію численною кореспонденцією, що треба як - найшвидше збільшити штати листонош, хоч це знову будуть непередбачені видатки народніх коштів. Треба також негайно збільшити продукцію паперу, конвертів, чорнил, пер, олівців і поштових марок, що також становитиме зовсім непередбачені витрати трудових народніх копійок. Правильно я кажу, товариші, чи ні? Думаю, що правильно. Але, товариші, якщо мене огортає непокій, то тільки тому, що ви, люди широких обріїв, звертаєте увагу на такі дурниці. Адже всі ці матеріальні неприємності — справді дурниці, порівнюючи з тими перемогами на всіх фронтах, тими величезними надбаннями, що їх нам дасть Зелена Кобила. Це зрозуміло, як стаття українського критика, це ясно, як твір побутовця. Треба тільки справу переводити планово, організовано і не боятися самокритики. І справа, безумовно, виправдає себе на всі 1000%.

Так, так! І в жодному разі не можна цього відкладати, як тут дехто хотів, на певний відрізок часу, не можна заводити спеціальних дискусій, бо ми вже стоїмо перед безпосереднім фактом. Ні для кого, повторюю, не секрет (хоч деякі газети невідомо чому ще намагаються це замовчувати), що поява Зеленої Кобили разгортається в стихію. По всіх клубах, читальнях, заводах, селах, містечках і містах, біля кожної криниці, в кожній черзі, на кожному розі вулиці ви можете почути за цю сенсацію, яка вже, до речі, перестала бути сенсацією і перетворюється у життєвий знаменний чинник. Історичний чинник! Але... в тут одне дуже важливе „але“. Не забувайте, товариші, що в той же час дехто свідомо, а дехто несвідомо починає перекручувати правдиве розуміння цієї події та надавати їй сумнівного характеру, шкідливої оцінки! Так, так! Не забувайте, що гідра контр-

революції ще дихав і намагається скрізь, де тільки може, встромити своє безсиле жало. Пам'ятайте, що буржуазія не спить і повсякчас намагається використати все в своїх інтересах. Пам'ятайте, що поява Зеленої Кобили — це остання смерть міжнародної чорної реакції (репліка з місця: „Ідеалізм!“), а тому реакція буде силкуватися і вже силкується спровокувати цю подію й одвести смертельний удар, що висить над її головою. Румунські бояри, польські пани, італійські фашисти, німецькі бюргери, французькі буржуа, американські мільярдери, англійські твердолобі лорди — всі вони занепокоїлись, затримтіли, заврушнілися. Треба мати це на увазі, треба бути готовим до всіхляких інсинуацій та хитрощів гнилої Європи. Правильно я кажу, чи ні? Думаю, що правильно. (Репліка з місця: „Що до інсинуацій, то правильно“).

Товариші! Вісті про появу Зеленої Кобили вже ринули нестримними хвилями на всі чотири вітри. Геніяльний подих аянтя вже встиг розголосити за це по всіх столонцях всесвіту. Спеціальні контр-реклами нещодавно сліпуче палахкотіли на вулицях Берліну. Спеціальні контр-листівки розкидалося „Графом Цепеліном“, коли він перелітав океан. По всіх державах повиходили спеціальні числа газет, присвячені Зеленій Кобилі. У Вашингтоні, за останніми відомостями, складається спеціальне засідання парламенту, присвячене Зеленій Кобилі й подіям у Нікарагуа. Літають невідомо десятки тисяч аерокур'єрів! Працюють невідомо всі радіостанції! Тріщать негавуче телефони! Дано тривожні накази пожежним командам! Падають акції видатних мільярдерів! Починаються широкі страйки й революційні вибухи! Дрижить клерикалізм! Америка в паніці! Європа аж тепер на вулкані! Алло! З'явилась Кобила! Алло! З'явилась Зелена Кобила! Товариші, весь світ і боязко, і надійно озирився на нас! Товариші всесвіт уже знає, що Зелена Кобила примусить його бігти тим шляхом, яким він досі повз.

І ми, товариші, в жодному разі не допустимо якоїсь зневіри чи назадництва! Ми, безперечно, переможемо всі труднощі! Ми конче виконаємо всі обов'язки, покладені на нас Зеленою Коболю! Правильно я кажу, чи ні? Що? (Оплески). Ваші бурхливі оплески найкраще це доводять!..

Я скінчив... Ху!... Дайте води.

Голова. Слово має товариш Сергій Пилипенко.

Шановні товариші й прешановні товаришки! Трюїзмом стало повторювати, що наша громоздка доба — переоцінка всіх цінностей. Даремно тут дехто силкується спертися на гнилий продукт епохи натурального господарства і безсило мемече:

„Не в тім сила, що кобила сива, а в тім, що не везе“.

Доводиться зі всією рішучістю повстати проти такого примітивного верхоглядства і національної обмеженості. Немовляті навіть ясно, що сила Зеленої Кобили саме в тім, що вона зелена і аж ніяк не в тім, що вона — кобила. Попередні промовці безнадійно плутаються і витрачають на вітер свої демагогічні вигуки про різних там Буцефалів і троянських коней, бо слухачі чують: не кобилу вони згадують, а таки коней, і ці докази нічогісінько не варті — хіба зневаги й посміху. Історія бо знає лише один приклад героїні кобилячої статі — це славнозвісний Альборак, кобила великого пророка Магомета. Вже це одне доказує наявно, що *ex oriente lux* і що саме зелений колір тут має найбільше значіння. Адже тільки абсолютні профани можуть не знати про зелений прапор — національний колір мусульманського сходу. Отож — *da ist der Hund begraben*.

Коли ми звернемося до староруського фольклору, тут знайдемо цілковиту нісенітницю, якусь долтонову хворобу, що безперечно має за основу накинуту феодальним ладом темряву народню. У казках про Івана - царевича спіткаємо „сиву - бурку, віщу каурку“. Навіть найгірший учень лікнепу з одного разу бачить тут жакливу непевність визначення кольору цієї химерної Зеленої Кобили і має нагоду упевнитися, що сила зовсім не в її жіночій статі і що взагалі тепер, за часів рівноправності, зовсім не годиться на цьому серйозному зібранні згадувати про ці пережитки рабської ідеології і настирливо повторювати шановним слухачам і зосібна — слухачкам: кобила, кобила, кобила...

Повторюю: немовляті ясно — сила в тім, що кобила зелена, а не яка инша, інакше не було б чого сперечатися. Кобила євві, гніді, вороні, мишасті, — яка рація глибокодумним діячам сучасної побідної культури марнувати на них так потрібний для наших нащадків час? Інша річ — кобила зелена...

Але дехто неймовірний і недосвідчений дозволяє собі взяти від сумнів саме існування Зеленої Кобили.

Цей анальфабет забуває про зелену папугу, зеленого змія, зелену нудугу і безліч інших зелених речей і істот. Йому не в знаки навіть широковідомий вірменський зелений оселедець, що спокійно висить на стінці і тихесенько пищить. Я можу нагадати цьому забудькові, що почепити щось на стінку, в тім числі і будь-яку кобилу, не складає великих труднощів. У нашу добу індустріалізації і великих винаходів так само за жарт є пофарбувати оселедець і будь-що инше в перший-ліпший колір, у даному разі зелений. Згадка ж дана, щоб було про що подумати, було що розгадувати. Це — ознака глибокої пошани до розуму слухачів. Я дозволю собі навіть поприкнути упорядників цього багатонаслідкового диспуту за те, що Зелена Кобила не пищить, як вірменський оселедець. Тоді, справді, було б про що говорити. А так — доводиться кінчати й резюмувати.

Це реаніме ясне й просте: тільки Зелена Кобила поведе нашу пролетарську літературу в невідомі світи, тільки Зелена Кобила поставить Україну на належне їй чільне місце в інтернаціональному русі, і тільки орієнтація на Зелену Кобилу є єдина справедлива й правдива орієнтація. Навіть Володимир Винниченко, втручаючись у революційну тематику, дарує сонцетістам прапор із зелено-сонячних смуг. Могутній хлорофіл — кров буйної реальності, життєдайна речовина, животворче знадб'я.

Отже геть продавику, набридлу, заялозену кобилу сиву, вона вже ніде й ніколи не матиме ніякої сили. Хай живе Кобила Зелена, саме тому, що вона зелена, кольору живої радості й певної, світлої надії. Так, зелений колір — колір надії. Знаємо бо це з дитинства і не забуваємо цього до смерті. Не забуваймо ж цього й тепер.

Ще раз: хай живе Зелена Кобила, символ надії і вищої радості! (Бурхливі оплески).

Голова. Слово має товариш Яновський.

Шановне товариство! Дозвольте мені висловити надію, що Зелена Кобила не кусатиметься і не боїтиметься трамваїв, автобусів і tiraжів. Такі її властивості можуть повернути не одне людське серце. Ця тварина не буде славнозвісною Ёнтою з геніальної пісні, котру в запалі проспівав попередній промовець. (Тов. Пилипенко з місця обурено: „Відкіля Ви взяли? Коли це я співав?“). Ні, — кажу я, — наша Зелена Кобила буде навпаки: товстою, як шкіра деяких читачів, що її не проб'єш нічим, крім Малашкіна та д-ра Фрідланда; зеленою, як найкраща дурниця, котру можуть вимовити людські уста, зеленою, як геніальна непослідовність наших шановних сьогоднішніх зборів; розумною буде наша кобила настільки, наскільки дозволить їй це хвіст.

Я знаю, що промовець, котрий говоритиме після мене, буде лаяти мене за екзальтованість, за непомірованість, за романтику. Лайте, дорогий товаришу Шполе, на всі заставки: я все рівно не виправлюсь. Бо Зелена Кобила — колосальна епопея, в ній буде біля сорока мільйонів новел: кожна бо людина нашої нації напише хоч одну. Зелена Кобила житиме не тільки в стайні „Літературного Ярмарку“ — вона сама собі вибере стайню, коли „Ярмарок“ їй не догодить. Зелена Кобила не залишиться незаймайдею, як та особа, що про неї сказав Овідій: „Незаймайдеця, котру ніхто не побажав!“ Я скінчив, товариші, і чекатиму резолюції. (М. Семенко з місця: „Браво!“)

Голова. Слово має товариш Шпол.

Товариші! Кожен з нас охочий запитати гірку страву свого життя солодким соком надій. (По залі здивованіе: „Гм! гм!..“). Але в цьому не ганьба наша, а нещастя. Бо посудить сами: що в негідного в тому, що людині хочеться смачного. А потім знов же: чи ж винна голубка, що голуба любить?.. (Заля здивовано мовчить). Проте нещастя од цих солодких надій велике. І найбільше воно саме через те, що... ну, як це?... одним словом, в до цього приклади... І їх чимало. Тільки я маю кепську пам'ять на прізвиська і дати, і все забув. Але зверніться хоч до товариша Яновського, і він вам скаже. Він наведе вам якщо не сотні, то добрий десяток прізвиськ тих письменників, що зіпсували до біса аркуші паперу, жили у злиднях, умерли у гризоті, були забуті, незнані, а потім, а потім раптом воскресли в мільйонових тиражах і розцвіли славою в читацьких душах. (По залі рух). От цей то знаменний факт і криє в собі все лихо і все нещастя! Да! Але ви спитаете мене — чому? Я вам скажу. Та це ж зовсім просто! Бо хіба ж ви не розумієте, що у кого ж забракне невинної надії числити себе популярним письменником, якщо не за життя свого, то хоч після смерті?! І мені особисто здається, що таких дурнів ще на світ не родилося, щоб од цього одмовлялися? (По залі притишений, але вдоволений регіт). А звідци і всі наслідки: обтяження бюджету видавництва, непродуктивна морока редакторів і з редакторами, продуктивна робота Головліту, а що торкається читача, то там — кошмар такий, що й сказати не можна. (Репліка із залі: „Про видавництва неправильно, говори по суті!“). Але мені кричать — „по-суті“. Тихше, товариші! Не кваптеся. Я маю своїх п'ять хвилин і скажу те, що маю сказати. Любі товариші! Ну, хіба ж це не по суті? Це ж просто таки — як „бревно в глаз“ або, по-нашому, „залізяку на пузюку ба-а-ам!“ Ось я дивлюся на всі ці скорботи і видавництва, і редакторів, і читачів — і з ока мені котиться така щаслива сльоза, що вона, може, снилася тільки Колумбеві, коли він помилково признав Америку за Індію. Справді ж бо: от і наша Зелена Кобила! Хіба ж вона для нас не те, що Індія для Колумба? І хіба ми не можемо з неї зробити справжньої Америки? (Голос: „Ого!“). Що-права, в скептики, що завжди поступаються бадьорою тривогою своїх шукань перед затишним спокоєм рідного закапелка. Але ж хіба купа гиою перед дверима їхньої хати не є свідомство того, що вони родилися тільки на те, щоб умерти? (Дехто з публіки невдоволено морщить носа). І я вже не говорю про розв'язання в цей спосіб видавничо-читацької кризи. Це само собою. Це ясно. Але от ще дозвольте мені тільки, так би мовити, дві слова. Перша — це та, що в Зеленій Кобилі усі письменники матимуть широку можливість писати й „виписуватися“. (По залі вдоволені: „Умгу!“). А друга слова — це безперечний

факт гарантії письменницької популярності не тільки в цьому віці, а й у всіх наступних віках. (Одна не гучна, але щира оплеска). Бо тут же одно з двох: або буде хоч один популярний письменник, або ж — усі разом витягнуть хоч одного такого популярного письменника. (Дружні, тривалі, щирі, гарячі оплески). Тим паче, що це, здається, Сеіека сказав: „Щастя дається всім, але беруть його тільки розумні“. Отже, будемо розумними! (По залі ніякове презиркування). Так - то! А тепер ще от що...

Голова. Ваш час скінчився.

Шпол. Я зараз. Так от. Тепер: що таке Зелена Кобила? Як відомо, у житті кобили бувають вороні, булані, инші, але зелені кобили бувають тільки в літературі. Проте нас зараз цікавить не цей бік справи, а от що. Кажуть, що Зелена Кобила має бути безконечною новелою, романом, епосею і т. д. Я, власне, з усім цим згоден, бо, справді, нерозумно б було заперечувати те, чого ще не знаєш. Але мені здається, що тут зрані треба з'ясувати один момент, щоб запобігти можливих непорозумінням. Справа ходить про той випадок, коли б із Зеленої Кобили вийшов роман. Це дуже важлива справа. Бо романи романим — рознь! Бувають романи ті, що в житті, а бувають ті, що в літературі. У житті, як відомо, романом зветься така форма відносин, де людина починає з того, що обдурює себе, а кінчає тим, що обдурює інших. (По залі спертий подих). У літературному романі зовсім навпаки. Там людина і починає, і кінчає тільки тим, що обдурює інших, себе ж вона ніколи не обдурює! (Зала покаючись мовчить). От у цьому і вся різниця. Але вона повинна стати тою провідною зіркою, що буде освітити як кожному з нас, так і нашій Зеленій Кобилі. І особливо останній. Бо коли хто з нас і впаде під тягарем своєї облуди і брехні, то великого нещастя од того не трапиться: инші заступлять його. А хто заступить Зелену Кобилу, цю вічно солодку надію облудного людського життя? Хто її заступить, коли вона впаде...

Голова. Товаришу, ви вже давно переступили свій час.

Шпол. Я зараз. (По залі невдоволення ворухня). Резолюцію. Товариші! Отже, з усіх точок зору і з усіх кутків погляду нам до зарізу треба Зеленої Кобили. Нам треба її так, як Колумбові Індії, і нам треба її так, як Америці Колумба. Доки нам пріти на печі? Хай живе Колумбів шлях до Індії! Хай живе винайде́на Колумбом на шляху до Індії Америка! І ще хай живе розумність! Годі нам бути дурними!

Голова. Я мушу вас припинити.

Шпол. Зараз. От тільки я не зовсім згоден, що кобила наша має бути зелена. Чому саме зелена? А чому не золота? Я розумію, що колір її зовнішнього вигляду чудесно відбито в цім слові — „зелена“. Але хіба ж справа тільки в цьому? А зміст? Де внутрішній зміст? Де те слово, що в ньому, мов у кришталевій воді, відзеркалилися б, — як сказав один україн-

ського походження письменник, — усі чудесні властивості цієї чистокровної тварини? На мою думку, „Золота Кобила“ ось...

Голова. Я позбавляю вас слова.

Шпол. Одну хвилину. Чого ви сікаєтеся?

Голова. Прошу залишити трибуну.

Шпол. Мені тільки одиу

Голова. Я вам не даю.

Шпол. Я прошу тільки ще..

Голова. Я забороняю.

Шпол. Але ж я тільки

Голова. Сядьте.

Шпол. Я протестую!..

Голова. Прошу залишити...

Шпол. Я протестую!..

Голова. Я мушу вас.

Шпол. Я протестую!

Голос із залі. Та що він хоче?

Шпол. Я тільки сказати...

Голова. Товаришу, я вам не даю слова!

Шпол. Я протестую!..

Голос із залі. Та що таке?

Голова. Про що ви?

Шпол. Одну хвилину, я..

Голова. Про віщо, я питаю?

Шпол. Я тільки...

Голова. Про віщо ви думаєте говорити?

Шпол. Про хвіст... (У залі запаюнує тиша, і похмурі лиця схиляються ниць).

Голова. Слово має товариш Фельдман.

Товариші, я ділком приєднююсь до організаторів диспуту, які
ПРОМОВА ФЕЛЬДМАНА
обрали таку слушну тему для наших зборів.

Кові, товариші, завжди стояли в центрі уваги літературознавства. Наш класичний філолог, т. Йогансен, міг би блискуче довести про єдиність походження слів „кінь“ і „книга“.

А тому дозвольте зупинитись на чотирьох більш поширених типах коней, відомих за останні часи.

Перший тип — це кінь за прізвиськом „красавчик“. Він високо підіймає голову, гарно біжить, але варто йому під'їхати під гору, як відразу лягає.

Другий тип коня зветься „півень“. У степу йде кроком, але, наблизившись до села, влетить в яку-небудь чужу стайню, і ввіди його й не витягнеш.

Третій тип — кінь як кінь: опиниться на базарній площі — починає кружляти на одному місці...

Четвертий тип — пристойно біга по шляху, попід гору, але ж з гори ледве перебира ногами. (Колись працював в ганчаря). Це про чотири типи коней. Яке це все має відношення до Зеленої Кобили, запитавте ви? Так слухайте: я вашу Зелену Кобилу пізнав, вона належала харківському магнатові Юзефовичеві, причому ви усі дальтоники: вона не тільки не зелена, але й не кобила. Це ж „красавчик“, чорт візьми!

Кожний вам розкаже: коли прийшли червоні, Юзефович замурував красавчика і крізь потайне віконце спускав йому віска. Спасибі розумному Архипці, що підчас тругу застукав цього красавчика.

Я кінчаю. Нам надалі потрібна завзята боротьба і проти типів коняк „красавчиків“ та „півнів“ і проти коняк січкарень та ганчарів, а також кобил усяких порід та фарб, хоч би ця фарба була й зелена.

(Правда, що в свій час ця фарба була революційною, Каміль Де-Мулєн підчас Великої французької революції носив зелену стрічку).

Голова. Слово має товариш Куліш.

Я уже наготовився був
зати —

ПРОМОВА М. КУЛІША

„чую за сірою одиоманітністю літературних буднів неспокійний тривожний тупіт кованих копит прекрасної Зеленої Кобили, бачу, як мчить вона степовими дорогами у невідому голубу країну нового життя, одкидаючи назад груддя бурої степової глини, ледве ловлю ухом мелодію розірваного українського суму, мелодію, що, немов срібна порвана струна, вється і вже падає з кованих копит прекрасної Зеленої Кобили. Ух-ух! Який вільний, могутній, радісний рух!“ — наготовився був сказати та перерив мені це бажання попередній оратор, скінчивши свою промову прозаїчним сутоділовим запитанням: а чи вивезе ж нас Зелена Кобила? (Репліка з місця: „Ви, Гуревичу, проспали: попередній промовець нічого подібного не говорив“).

На такі суто ділові запитання треба й по-діловому відповідати:

Звичайно, вивезе, якщо її добре годуватимемо і якщо нашому циганові з батіжком не впаде на думку повторити досвід свого анекдотичного попередника — привчити Зелену Кобилу не ївши возити... (Голос з місця). — Що?

Голосніш кажіть, бо вже чую неспокійний, тривожний тупіт кованих копит прекрасної Зеленої Кобили. В її очак чераокий айдаблиск. Дороги ж летять у невідому голубу країну... (Голос з місця).

Що? Чи вистане корму?

Степи наші безмежні, широкі!

Люлька українську закурих Донбас! (Бурхливі оплески).

Голова. Слово має товариш Остап Вишня.

Я, товариші, не зовсім пого- ПРОМОВА ОСТАПА ВИШНІ
джуюся з попереднім про-
мовцем у тім його твердженні, що „Зелена Кобила“ сприятиме роз-
виткові нашого національного пластичного мистецтва. (Голос
з місць: „Нікто цього не говорив! Ви теж спите, як і Куліш!“).

Плеханов у своєму „Вступі“ до „Истории русской обществен-
ной мысли“ каже:

„Як відомо, мисливські племена виявляють значно більше
нахилу, а головне — здібности до пластичного мистецтва, ніж
племени, що плакають скотарство та первісне хліборобство“¹.

Отже, сподіватися, що „Зелена Кобила“ допоможе нам пере-
могти нашу „медлительность в движениях“, навряд чи можна.

Хоч, з другого боку, відома пластичка, тепер вже покійниця,
Айседора Дункан неодиноким приїздила на свої вечори пла-
стичного танку на кобилах.

Що — правда, кобили ті були здебільша гніді, булані й вороні,
проте я гадаю, що специфічна зелена масть на нашій кобилі не
повинна б так уже негативно вплинути на розвиток нашого пла-
стичного мистецтва.

В усякім разі спробувати можна.

Мені здається, що опоненти мої сильно помиляються, вима-
гаючи, щоб ми всі зразу кричали нашій Зеленій Кобилі грубо
й різко:

— Тррррр!

Цього робити ніяк не можна.

Хоч істота вона й кобиляча, але не треба забувати, що вона
має ніжну-ніжну, як ніжний весняний із зеленої трави килим,
масть.

А це до чогось зобов'язує...

І ми, я гадаю, не помилились, коли в поводженні із „Зеле-
ною Кобилою“ додержуватимемось способу лагідного, способу
ласкавого, способу тендітного.

Ми повинні не грубо на неї тиррркати, а так, як вабком до
перепелички в червневому житі:

— Тиру-тиру! Тпру-тпру!

Тоді я певен, що „Зелена Кобила“ не крутитиме хвостом і
не попаде їй під хвіст віжка.

Віжка під хвостом у „Зеленої Кобили“ — це скандал, це на-
ціональне нещастя...

Отже, ще раз, товариші, я звертаюсь до вас з гарячим за-
кликом:

— Не — трррррр! — а лагідне; — Тпру-тпру! Тпру-тпру!

Голова. Слово має товариш Панч.

---

¹ Г. В. Плеханов. „История русской общественной мысли“. Кн. I, стор. 44. ГИЗ, 1925.

Товариство! Кинута Золотим

ПРОМОВА П. ПАНЧА

Півником репліка, що коби-
ляча голова дурніша за курячу, єсть не що инше, як групове зу-
хвальство, щоб не сказати більше.

Півник. Наприклад: ...ціоналізм?

Панч. Я говорю з катедри, а не з шпальт нашої дорогої
„Літературної Газети“. (Голос з місця: „А „Літературну Газе-
ту“ і справді час уже зробити міжгруповим органом“).

Півник. Кукуріку!

Панч. От вам і кукуріку. Ви гадаєте, що ви знаєте Зелену
Кобилу? — Нет, ви не знаєте Зеленої Кобили.

Півник. Чому?

Панч. А тому, Золотий Півнику, що знання — досить склад-
ний психічний акт, і предмет знання — якраз не те, що ми під
ним розуміємо, а щось зовсім инше. Зовнішні явища, Золотий
Півнику, хоч і реально входять у наші почуття, проте уявлення
виникає лише після відміни явища там десь у діяльності наших
центральных органів. Вам, Золотий Півнику, „Прокламація Аван-
гарду“ видається за зразок динамічного конструктивізму, а циган
говорить, що коли б він так динамічно притоговував у ярмарку
коней, то поснули б навіть дядьки. Значить, причина сприймання,
як бачимо, знаходиться настільки ж в об'єкті, як і в суб'єкті.
Або, кажучи словами Дрозда, „реальність не єсть у самім пред-
меті, а тільки в мрії його розуму“. Понятно вам, Півнику?

Півник. Кукуріку!

Панч. Так що ж таке Зелена Кобила? Зелена Кобила, то-
вариські, — це геніальний витвір природи, економіки й політики.
Її реальний образ просто пропорційний пульсації нашої крові.
І це прекрасно ствердили своїм уявленням такі товариші, як
Хвильовий і Сірий Чортик Зануда. Перший уявляє цю Кобилу
во образі Дульцинеї Тобозької. (Хвильовий з місця: „Он
тоже, кажется, на меня намекает!“), а другий — во образі дошки,
на якій колись катували батогами таких вульгаризаторів, як
Мих. Биковець або Кость Буровій.

Чортик Зануда. А породив цю кобилу царат.

Панч. Сірий Чортику Зануда, навпаки. Не царат породив
Кобилу, а Кобила, Андрій Іванович, був родоначальником дома
Романових.

Півник. І письменника Романова?

Панч. Про це запитайте в Сергія Єфремова. В чотирнадця-
тому віці він переселився на нашу голову з Персії.

Півник. Єфремов?

Панч. Не Єфремов, а Кобила, Андрій Іванович.

Чортик Зануда. Так Кобила ж жіночого роду?

Панч. Було колись, а зараз один земвідділ наказав райви-
кові надіслати відомості про жеребців „обого полу“. Значить,
ваше зауваження у меншій мірі недоречне. Кобила — це...

Сенченко. У нас у Червонограді це просто жива шістка в такій грі, що звється „циган“.

Циган (вилупивши очі). Сенченко, ану без національних моментів!

Півник. Кукуріку!

Панч. Ще один доказ, що мій погляд правильний. А чому, товариші? Тому, що це єсть властиве уявлення кожного зокрема розуму так про один предмет, як і про весь світ.

Коли я охоплюю своїм поглядом нашу планету і вдивляюся в ряд віків, там серед мороку минулих часів я бачу атом із задертим трубою хвостом.

Довкола цього атому зростає прогрес людства. Він безперестану міняв форми, але натура зосталась, міняв поведінку, але пристрасті залишались. З цим погодився колись і Гізо, але Алтер і Коші, як Сеген і Мунаньо

Божко (перебиває). Що він тороче? Зеленою Кобилою у нас називається великий кавалок глини для горшків, а він пречорт зна що. Давайте мені слово!

Голова. В гаичарній справі? Гаразд: будете мати слово, а зараз не перебаранчайте опонентів. Вам залишилась ще одна хвилинка.

Панч. І глина складається з атомів, тов. Божко. Я кінчаю. Ви знаєте, що світ складався, складається й буде складатись, як і Божкова глина, із атомів, значить, Зелена Кобила жила в минулому й буде жити в майбутніх віках. (Оплески).

Панч. Ще два слова. Семенко уявляє цю Кобилу без хвоста. Це — твердження помилкове. Уявити Зелену Кобилу без хвоста так само неможливо, як і нещасливий „Авангард“ без Голоти Петра.

Півник. Кукуріку, кукуріку! (І так тричі).

Бурхливі оплески поступово переходять в овацію

Голова. Слово має Майк Йогансен.

ПРОМОВА
МАЙКА ЙОГАНСЕНА

Любі товариші і ще любіші товаришки. Ви зробили мені велику честь і попрохали мене висловитись у тій справі, що всіх нас захоплює і хвилює через увесь вечір у справі Зеленої Кобили. На прикрий мені жаль, я не можу погодитися ні з одним з товаришів, що промовляли на цю тему. (Голос: „Мистецтво, як лимонад?“).

Не гадуватиму ні слова про виступ товариша (серед нас стосовного і очевидно п'яного), що пробував нас запевнити, ніби зелену кобилу можна побачити тільки поштрикувавши якусь шкапу зеленою фарбою; перейду до тих, що серйозно і уважно поставилися до справи.

Але я не можу пристати й на думку того товариша, що розглядав Зелену Кобилу, як деякий символ нашої редянської країни.

Ясно, що в такому аспекті це була б не зелена кобила, а радше червоний кінь. Але я не символіст. Нехай цим займаються символісти.

(Мих. Бик: „Просту слова по личному вопросу“).

Так само глибоко неправдивий той погляд (що його висловила молода товаришка з синіми, як Фірвальдштетське озеро, очима), ніби Зелена Кобила є друкарська помилка нашої шановної редакційної колеги і стоїть замість слів „зазначена колега“. Бо коли це друкарська помилка, то чому вона не могла б передавати слів: „заборонена казка“, або „заведена катеринка“, або „зачароване коло“? (Дехто почина хвилюватись).

Але найбільш небезпечним мені здається виступ того скептика (не можу навіть назвати його товаришем), який привселюдно заявив, що Зелена Кобила — це нереальна фікція, абсурдна мрія, фантастична вигадка ледащих людей і що в дійсності ідеал Зеленої Кобили — річ недосяжна. Натомість цей громадянин пропонував нам доїти сірих кобил і виробляти з їхнього молока халву чи рахат-лукум. Сором, товариші!

Я довго думав, товариші, і мені здається, що я додумав до кінця. Я не боявся ніяких висновків і послідовно довів свою мисль до її логічного завершення. Спробую пояснити її вам.

Зелена кобила могла з'явитися на світ тільки в наслідок любови, любови між більш-менш зеленим жеребцем і не менш зеленою ж кобилою.

Із цього підком очевидно виходить, що Зелена Кобила не оди на світі. Її матір — це була теж зелена кобила, її батько теж був зелений жеребець, її брати і сестри теж зелені коні і зеленою (коли вона тільки не вийде заміж за якогось коня вороного чи коня білого) мусить бути й вона.

Що ж таке цей зелений колір у тієї кобили? Чи не випадкова гра природи, чи це опрична омаи, чи нарочита манірність? Ні, це не те, товариші. Це мімікрія, це офарблення, що уподібнюється до околишнього світу.

Я прошу вас, товариші, зробити такий експеримент. Заплющіть очі, затуліть собі вуха, запніть хусткою ніздрі.

Тепер дивіться і слухайте і нюхайте. Цих стін немає, нема на них напису: „суворо забороняється“, немає вікон, немає дверей. (С. Божко знервовано: „Просту припинити оратора!“)

Моєї промови не чути: її немає. Немає звуку голосів, що стиха бубонили в залі. Дзигарі на стіні змовкли і маятник перестав одбивати секунди в нескінченній вічності.

Запахів немає. Не пахне горілкою від товариша, що говорив про пофарбовану в зелений колір кобилу. Не пахне громадянин, що вживав Зелену Кобилу абсурдною мрією і недосяжним ідеалом. Щез запах тонкого флер-де-лі, що немов димним ореолом оточував дівчину з синіми, як Фірвальдштетське озеро, очима. Немає ні стін, ні домов, ні запаху.

Але ви бачите, чуєте і нюхаєте.

Ви відчуваєте найніжніший, трішки вогкий, запах весни, ви чуєте, як під вашими ногами десь далеко зі споду росте трава, ви бачите, як вище і вище росте, намість стін і стільців, ця трава, як вона розвивається в папороть, як вона росте чим-раз яскравіша й буйніша, як з папороти розвиваються дерева, проростають крізь стелю й дах. Тепер ви чуєте звуки, могутні й радісні, — це вітер шумить у крилатих кронах дерев; звуки ніжні й шовкові, що стелються в тонюній траві, звуки хлопають вітром у колосальні долоні дівочої папороти. Тисяча шелестів вступає в зелений оркестр і фугою біжить назустріч тисячам листя.

І над усім плаває слабкий неувяний аромат, сухий і ефемерний, але вічніший і дужчий від всього, що колись примушувало ваші ноги йти по землі і ваші руки боротись за щастя. Це аромат Зілля.

Розплющіть очі, товариші, одтуліть вуха і згадайте тепер про Зелену Кобилу. Мімікрія! Пристосування під колір зілля.

У височених травах, в очеретах, у горобинцю, в чагарнику, в гаях і лісах живуть і пасуться зелені жеребці й кобили, грають лошата, і чоловік ще зроду не сідав і не запрягав їх, зроду їх ще не бачив, бо вони зелені, як те, що годув їх — зілля.

Ширше розплющуйте повіки, товариші, напружуйте зір так, щоб очі мало не вилізли з орбіт; дивіться, скільки сили є в вас дивитись — і багато хто з вас побачить зелену кобилу, зелених коней, зелених лошат.

Товариші! Проблемою Зеленої Кобили недовго зацікавився сам, наш знаменитий критик і славний історик літератури. Цей великий учений (наш Бєлінський, тільки не білий, а „червоний“), що в очайдушню сміливість і мужність (з такою рідкою за наших часів) бореться проти всіх рішуче невдоволених ним літераторів, на жаль, не дав вдень інтерв'ю останнім, боючися поставити себе в ніякове становище перед постовим міліціонером. Але, бажаючи навчити мене, славний історик літератури перебороз почуття ніяковості і вчора в першій годині ночі особисто явився мені у сні.

„Я прочитав у вашій душі і у ваших думках“, суворо сказав критик (оглянувшись навколо, чи не сниться мені одночасно постовий міліціонер), „ваш погляд на Зелену Кобилу. Ви стали на небезпечний шлях. Ви думаете (не смійте заперечувати!), що зелена кобила реально існує. Ви дійшли навіть до такого нахабства, щоб мислити собі зелених жеребців і зелених лошат.“

Тимчасом у брошурі Баха, по якій я знайомився з наукою, не сказано ні слова про зелену кобилу. Мій секретар також казав мені, що про зелену кобилу не говориться у відповідних постановках...

Очевидячки (повторюю ще раз)... очевидно ж зелена кобила — це огидний витвір фашистської політики, скерований на

те, щоб зробити вамах на моє історикове літератури, життя і таким чином підкопати під революцію”.

Сказавши це, історик літератури ще раз оглянувся навколо і ще, весь сповинений „червоным” сяйвом.

Як бачите, товариші, авторитет історика літератури стверджує цілком реальне існування зеленої кобили, ба навіть дає йому глибоке філософське обґрунтування. Пробачте на хвилинку, вчора мені хтось підсунув номер аргентинської газети зі статтею на цю тему, якої я ще не встиг прочитати. Читаю вголос товариші: „Сенсаційне — так — відомий професор Агуардієнте — довгі блукання — так — установив, що в пампасах Аргентини живе новий ґатунок диких коней — так — на колір ці коні зелені, відтінку поль-вероіез”... Що це!?

Товариші, я прошу мене простити. Я (Продовження ди- беру всі свої слова назад. Я відмовляюсь спуту буде надру- від усього, що сказав. Зеленої Кобили не ковано в 133 №). існує. (Заля хвилюється).